

INKLUDERANDE PRAXIS I FÖRSKOLAN

– FÖR BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Emma Andersson

2024-FÖRSK-G111

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket LGFÖR21

Svensk titel: Inkluderande praxis i förskolan – för barn i behov av särskilt stöd

Engelsk titel: Inclusive Practice in Preschool – For Children in Need of Special Support

Utgivningsår: 2024

Författare: Andersson, Emma

Handledare: Velasquez, Adriana

Examinator: Hillén, Sandra

Nyckelord: Inkludering, specialpedagogik, barn i behov av särskilt stöd, förskola, anpassningar, förskollärare, barnskötare

Sammanfattning

Idag är det vanligt att det finns barn i behov av särskilt stöd på förskolor och därför har jag valt att undersöka hur anpassningar och inkludering sker med fokus på barn i behov av särskilt stöd.

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger tänker kring hur de skapar en miljö och implementerar olika anpassningar samt vad de gör för att inkludera barn i behov av särskilt stöd.

Jag har använt mig av en kvalitativ metod där jag intervjuat fyra förskollärare och fyra barnskötare. Dessa två förskolor befinner sig i två olika kommuner i Västra Sverige. Intervjuer har valts för att få bredare svar och höra pedagogernas tankar och förklaringar.

Resultatet visar att pedagogerna gör liknande anpassningar och har samma tankar när det kommer till inkludering. De anpassar barngruppen till mindre grupper, använder sig av bildstöd och tecken som stöd. Vidare är de minskat sinnesintryck och anpassar miljön genom att tänka på både möblering och skapa rum i rummen. När det kommer till hur pedagogerna gör för att inkludera de barn i behov av särskilt stöd är pedagogernas tankar att vara en närvarande pedagog, lyfta de positiva hos barnet och att pedagogerna själva behöver anpassa sig.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
SYFTE	2
Frågeställningar	2
TIDIGARE FORSKNING	3
Miljön i förskolan	3
Gruppindelning och tydliggörande pedagogik	3
Inkludering för barn i behov av särskilt stöd	4
Två modeller kopplade till inkludering	4
TEORETISKT PERSPEKTIV	5
Dilemmaperspektivet	5
Sociokulturella perspektivet	6
METOD OCH GENOMFÖRANDE	6
Material och urval	7
Genomförandet	7
Reliabilitet och validitet	8
Etiska ställningstagande	9
Analys	10
RESULTAT	11
Anpassning i förskolans miljöer	11
Mindre grupper	11
Bildstöd och tecken som stöd	12
Minskat sinnesintryck	13
Förskolans ytor och miljöer	14
Inkludering	15
Närvarande pedagog och samspel	15
Lyfta det positiva och förmågorna hos barnet	16
Pedagogerna behöver anpassa sig	17
DISKUSSION	18
Resultatdiskussion	18
Slutsats	21

Metoddiskussion	21
Didaktiska konsekvenser	22
Vidare forskning	23
Bilaga 1.....	26
Bilaga 2.....	28
Bilaga 3.....	29

INLEDNING

Idag är det vanligt att det finns barn i behov av särskilt stöd på förskolor och det är ett ämne som behöver lyftas allt mer. Jag har mött många barn i behov av särskilt stöd både i min yrkeserfarenhet och under min förskolläroutbildning när jag varit ute på verksamhetsutbildning, även kallad VFU. Jag har i mitt examensarbete valt att rikta in mig på barn i behov av särskilt stöd eftersom det är ett ämne jag brinner extra för och är intresserad av att fördjupa mig i.

I barnkonventionen artikel 23 står det att barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning ska ges möjlighet att utveckla sin egen förmåga och främja för att barnen ska ges möjlighet att delta i samhället (Unicef Sverige 2024). Även Salamancadeklarationen (2006) talar för att utbildningssystem ska ta vara på alla barns olika behov och egenskaper samt forma undervisningen för att alla behov blir tillgodosedda och att alla ska vara välkomna i de utbildningssystem som finns, i detta fall förskolan.

I Läroplanen för förskolan: Lpfö 18 står följande:

Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar. (Skolverket, 2018, s. 6)

Fortsättningsvis beskriver läroplanen för förskolan (Lpfö 18, 2018, s. 7) att förskolan ska tillhandahålla miljöer som är tillgängliga för alla samt att den ska bidra till samspel, utveckling och lärande.

I 8 kap. 2 § av skollagen (SFS 2010:800) står det att *‘Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå ifrån en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet’*. Samt i 9 § står det *‘Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver’*.

Lutz (2021, ss. 40-41) förklarar att inkludering kan beskrivas som att anpassningen/ar som barnet behöver förflyttas till miljön som anpassas utefter de behov som barnen har. De anpassningar barnet behöver ska inte ha fokus på enbart barnet utan det är miljön som ska anpassas för att undvika att barn exkluderas.

Lundqvist (2018, s. 115) beskriver inkludering som välkomnande och rättvisa inom den utbildning barnen befinner sig i, som till exempel förskola eller skola. Vidare förklaring ges att inkludering dessutom innebär att alla barn är lika mycket värda och har rätt till samma utbildning och att alla olikheter ska värdesättas.

Dessa beskrivningar synliggör arbetet för barn i behov av särskilt stöd och därför vill jag ta reda på hur pedagoger i förskolan dels tänker kring skapandet av miljön och deras anpassningar. Samtidigt vill jag även ta reda på hur de gör för att inkludera barn som är i behov av särskilt stöd, detta för att förskolan ska vara för alla oavsett om de är i behov av stöd eller inte.

SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger tänker kring hur de skapar en miljö och implementerar olika anpassningar samt vad de gör för att inkludera barn i behov av särskilt stöd.

Frågeställningar

I studien har jag valt att utgå efter dessa frågeställningar:

- Vilka anpassningar tänker pedagoger på i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd?
- Hur gör pedagoger för att inkludera barn i behov av särskilt stöd?

TIDIGARE FORSKNING

Här redovisas tidigare forskning som behandlar inkludering och hur det tillämpas i förskolans praktik. Därefter beskrivs forskning som fokuserar miljöns betydelse för barn i behov av särskilt stöd. Jag har valt att presentera tidigare forskning i fyra avsnitt, de två första avsnitten handlar om förskolans miljöer och anpassningar och de två andra avsnitten handlar om inkludering.

Miljön i förskolan

Blomberg (2022) beskriver i sin studie att det finns brister i lokalerna hos vissa förskolor som påverkar personalen på förskolan möjligheter att skapa en god utbildning i verksamheten. Det kan handla om att lokalerna är gamla eller små har en begränsad yta, detta skapar hinder för personalen för att bedriva en bra verksamhet. Fortsättningsvis tar Blomberg (2022) upp de pedagogiska strategier som personalen arbetar med i verksamheten när det gäller språkutveckling. De använder teckenstöd och bildstöd, samt belyser vikten av att vara en närvarande pedagog. Genom att vara en närvarande pedagog som är nära barnen ger det personalen möjlighet att stötta i leken, samspelet, kommunikationen och relationerna, mest vikt vid de barn som är i behov av särskilt stöd i vissa situationer. En annan viktig del i de strategier personalen använder sig av för att stötta barnen är att ha kontinuitet, tydlighet och struktur menar Blomberg (2022) eftersom de gynnar barn med behov av särskilt stöd, samtidigt som de hela barngruppen främjas av denna strategi. Det kan handla om att vara tydlig om vilka regler som finns på förskolan, tydlighet kring vad som händer under dagen i verksamheten menar en av de förskollärare som Blomberg har intervjuat. Blomberg (2022) menar även på att utemiljön har en betydande roll kring samspel och relationer mellan barnen. Utemiljön bidrar till mindre konflikter jämfört med inomhus. Ljudmiljön blir mindre utomhus. De barn som har svårigheter med samspel och relationer får vara med i leken mer utomhus. En förskollärare i intervjun berättar om att ett barn får större utrymme för att både kunna vara med och komma lättare in i leken. Inomhus är det oftast mindre utrymme.

Palla (2021) identifierar precis som Blomberg (2022) att en del av förskolans lokaler inte är utformade för att skapa miljöer som underlättar för barn i behov av särskilt stöd. Palla (2021) framför i sin studie att de miljöer och lokaler som förhindrar personal på förskolan att utforma och skapa miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd, visar sig tydligt genom att barnen blir både stömmiga och oroliga. Författaren menar dessutom att de ekonomiska förutsättningar för att ge stöd till de barn som är i behov av särskilt stöd är låga, något som bidrar till att personalen känner att de inte räcker till, både när det gäller resurser och material.

Gruppindelning och tydliggörande pedagogik

Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015) belyser hur pedagoger delar in barnen i mindre grupper för att de ska kunna möta varje barn och vara med i deras lärande, pedagogerna strävar också mot att bevara bland annat tryggheten och stabiliteten i barngruppen. Kultti (2012) nämner i sin avhandling hur pedagogen kan vara närvarande i aktiviteter genom att vara övervakande över de aktiviteter som sker i förskolan. Genom att vara närvarande och övervakande kan pedagogen snabbt gå in i leken och stötta genom antingen deltagare eller stötta barnen i kommunikationen beroende på vad som behövs i situationen.

Gäreskogs (2023) studie visar hur förskollärare använder sig av olika hjälpmedel i sin lärmiljö, genom att anpassa lärmiljön med hjälp av hjälpmedel. Några exempel på dessa är mindre barngrupper, bildstöd, tecken, ritprat och hisstol. De olika hjälpmedlen är anpassade utefter det behovet som barnet har. Mindre barngrupper skapar en lugn miljö och vid matsituationerna sitter det färre barn vid ett bord med för att en lugn miljö ska uppnås. För att kunna ge en

tydligare bild för hur dagen ser ut används bildstöd och hisstolen för att barnet ska kunna röra sig från ett lägre bord till ett högre. Andersson och Borrespång (2021) menar på att de hjälpmedel som används för att stötta barn i behov av särskilt stöd också kan underlätta för hela barngruppen när pedagogen inför det för alla. Det kan handla om bildstöd och tecken som stöd, det blir en resurs för alla och alla kan använda sig av det.

Edfelt et al (2019, s. 40) förklarar att vi människor uppfattar omgivningen med våra sinnen hela tiden. En del människor har enklare att sälla bort intryck som kommer samtidigt, till exempel ljud, bilder på väggar och saker på möbler, samtidigt som andra har svårare för det. Därför behöver miljön i förskolan ibland anpassas för att barn som har svårt för att hantera mycket intryck. Att intryckssanera är en anpassning för att tydliggöra miljön, det kan handla om att visa genom bilder vart saker ska vara beskriver Edfelt et al (2019, s. 78). Att ha lugna rum för att ge barnen möjlighet att kunna gå undan för att stötta barnen som är i behov av stödet (ibid.).

Inkludering för barn i behov av särskilt stöd

Gäreskog (2023) kommer fram till i sin studie att förskollärare arbetar med inkludering genom att ta med fler barn i till exempel en-till-en träning, denna träning handlar om att barnet som behöver extra stöttning i till exempel språket går i väg med en pedagog och tränar på detta. Genom att ta med några barn till ledde detta till en roligare situation och att det sociala med andra barn blev tillgodosett, vilket leder till inkludering, att flera barn kan följa med och leder inte till exkludering. En negativ aspekt med en-till-en träning som framkom menar Gäreskog (2023) är brist på resurser när det kommer till inkludering i aktiviteter, det kan handla om när förskolläraren själv har ansvar för hela barngruppen och barnet som är i behov av särskilt stöd inte klarar av att till exempel sitta ner och lyssna på boken. Vid en sådan situation måste förskolläraren se till hela barngruppen för att de ska känna sig trygga och få ut det bästa av lärsituationen.

I intervjuer med specialpedagoger beskriver Renblad och Brodin (2014) att specialpedagogerna menar att förskolan är till för alla. Arbetet med förändringar ligger hos pedagogerna och miljön som finns på förskolan. Det specialpedagogerna menar är att det inte är barnet som behöver förändras för att bli inkluderad på förskolan. Fortsättningsvis är det viktigt att bekräfta barnen och ta hänsyn till deras behov när det kommer till den gemensamma planeringen vid aktiviteter som till exempel vid tematiskt arbete och utformningen i förskolans miljöer, för att skapa en stimulerande miljö där barnen kan både inkluderas och läras. Samtidigt påvisar Akalin et al (2014) i sin forskning att förskollärare behöver utveckling i sitt arbete när det kommer till barn i behov av särskilt stöd, detta för att det finns kunskapsbrist på hur de dels kan bemöta dessa barn på rätt sätt. Genom att pedagogerna får utveckling och nya kunskaper kring vilka verktyg de kan använda i undervisningen för barn i behov av särskilt stöd, ökar det inkluderingen av barn i behov av särskilt stöd.

Två modeller kopplade till inkludering

Hålland Anveden (2020, ss. 222–223) diskuterar KASAM-modellen som är utformad av Aaron Antonovsky. KASAM står för känslan av sammanhang och består av tre delar, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. *Begriplighet* menas med att skapa strukturer och rutiner för barnen, genom detta ger pedagogerna barnen en förståelse och begriplighet kring vad som sker under dagen på förskolan. Fortsättningsvis handlar *hanterbarhet* om att pedagogen vägleder barnen i till exempel konflikter, pedagogen kan göra det genom att prata och diskutera om känslor för att barnen ska få verktyg och kunskaper kring hur de kan hantera sina egna känslor. *Meningsfullhet* som är den avslutande delen handlar om delaktighet och

bemötande från pedagoger till barnen, med detta menas att barnen blir sedda och att pedagogerna är engagerade både till det enskilda barnet och mellan barnen.

En annan modell som Kyriazopoulou et al (2017) presenterar i sin rapport om inkludering i förskolan är en ekosystemmodell. Denna modell kan användas som ett ramverk av pedagoger och annan personal inom förskolan. Denna modell ska ses som en stöttning och kan användas för reflektion kring vad som behöver utvecklas inom inkludering i förskolans miljö och undervisning. Modellen är förklarad genom fem olika dimensioner nämligen resultat, processer, stödstrukturer i den inkluderande förskolemiljön, stödstrukturer i samhället och stödstrukturer på regional och nationell nivå. För att förklara dessa dimensioner på ett enkelt och kortfattat sätt kan vi utgå ifrån Björck (2023). Den första dimensionen som har sin utgångspunkt i mitten av modellen handlar om barnens delaktighet, engagemang och lärande och för att nå dessa för en inkluderande miljö spelar de andra dimensionerna en viktig roll för att detta ska uppnås. I den andra dimensionen finner vi hur barnen blir delaktiga, engagerade och lär sig. Det kan handla om att det finns ett socialt samspel, att pedagogerna har ett förhållningssätt som utgår ifrån barnperspektiv och anpassningar som både är för hela barngruppen och individuella, anpassningar kan göras på olika sätt med hjälp av hjälpmedel eller stöd. Nästa dimension förhåller sig till att alla barn är välkomna till förskolan, de styrdokument och riktlinjer som finns inom förskolan som till exempel läroplanen och skollagen. Samtidigt nämns också att lärmiljön är anpassad till alla barn och att pedagogerna har en positiv kunskapssyn och att alla barn är olika, samt att de har en yrkesmässig kompetens och ett positivt förhållningssätt i sitt ledarskap samt till familjer för att bidra till delaktighet inom förskolan. Nästa dimension tar upp vardagen i förskolan och här handlar det dels om fortbildning för personal, dels stöd från andra organisationer i samhället som till exempel BVC och socialtjänst. Den sista dimensionen tar upp både internationella och nationella lagar och regler som förskolan förhåller sig till. Här finns det en mängd olika faktorer som spelar in, barnkonventionen, läroplaner, kvalitetsarbete och aktuell forskning för att nämna några.

TEORETISKT PERSPEKTIV

Här presenteras de teoretiska perspektiven som studien har utgått ifrån, de perspektiven är dilemmaperspektivet och det sociokulturella perspektivet.

Dilemmaperspektivet

Utifrån ett dilemmaperspektiv kopplat till utbildning inom förskolan kan dilemman skapas genom att alla barn har rätt till att ges en liknande utbildning, samtidigt som personalen måste tillgodose de olikheter som finns i barngruppen. Vad som menas med olikheter kan till exempel handla om förmågor eller erfarenheter hos barnet. Dilemmat som kan uppstå är att se både olikheter och likheter i barngruppen i den undervisningen som bedrivs på förskolan menar Nilholm (2005). Liknande förklaring gör Nilholm (2020, s. 81) att personalen ser det som ett dilemma att det de måste värdera barnen efter anpassningar som ska tillgodose alla i undervisningen. Det handlar enligt Nilholm om att personalen måste balansera dilemman mot varandra för att komma till en lösning som gynnar hela barngruppen för att skapa en liknande utbildning för alla barn. Ett dilemma går inte alltid att lösa och därför måste personalen finna något som väger lika för att möta upp alla barn. Fortsättningsvis nämner Nilholm (2020, s. 89) tre olika dilemman som lärare ofta möter i sitt yrke i relation till barn i behov av särskilt stöd. Dessa är individ kontra kategori, brist kontra olikhet och kompensation kontra deltagande. *Individ kontra kategori* handlar om att alla barn i förskolan ska bemötas som individer, samtidigt kategoriseras barnen i olika kategorier för att få syn på den stöttning som behövs. Detta skapar ett dilemma hos personalen eftersom de inte vill sätta en stämpel på barnen.

Samtidigt leder kategorisering till vissa positiva fördelar som till exempel att personalen får hjälp med stöttning menar Nilholm (2020, ss. 89–90). Fortsättningsvis förklarar Nilholm (2020, s. 93) det andra dilemman *brist kontra olikhet*. Dilemman handlar om att olikheter kan uppfattas både positivt och negativt. Om personalen ser barnets förutsättningar och behov som en tillgång och interagerar dem i undervisningen, uppstår inget problem. Svårigheten uppkommer när olikheterna betraktas som en brist, vilket gör dem svåra att hantera. Slutligen är det de tredje och sista perspektivet, *kompensation kontra deltagande*. Barnen ska ges den stöttning de behöver genom att bli kompenserade, detta för att främja deras utveckling, dessa åtgärder är baserade på de brister som man anser finns hos barnet. Det bristtänkande leder till att åtgärderna blir mindre inkluderande och att barnen som är i behov av särskilt stöd blir kategoriserade på ett negativt sätt och får en stämpel menar Nilholm (2020, s. 93).

Sociokulturella perspektivet

Samtidigt som dilemmaperspektivet har varit en utgångspunkt har även det sociokulturella perspektivet varit en utgångspunkt i studien, närmare bestämt samspelsteorin. Den proximala utvecklingszonen, är ett begrepp introducerades av Lev Vygotskij. Vygotskij menar att barn befinner sig på olika utvecklingsnivåer vid olika åldrar och tidpunkter. Den proximala utvecklingszonen finns hos alla individer och handlar om att ny kunskap kan utvecklas genom samspel med andra i vår omgivning. Detta medför att vi lär av varandra utefter kunskaper och erfarenheter menar Pihlgren (2020, ss. 31–32). Om barnet inte har språket ännu kan inte barnet förmedla sin kunskap om den önskan barnet har, detta visar sig genom att barnet tar till andra verktyg för att förmedla detta, till exempel genom att skrika, puttas eller klättra upp för att hämta den saken barnet vill ha. Vid denna nivå kan förskollärare stötta barnet med hjälp av scaffolding, genom att prata med barnet genom att använda till exempel gester. Detta ger barnen en mer tydlighet och stöttar barnet i omgivningen för utmana och nå upp till den proximala utvecklingszonen för att barnet ska bli så självständigt som möjligt menar Pihlgren (2017, s. 36, 37).

Både dilemmaperspektivet och det sociokulturella perspektivet är av stor relevans för studiens analys, eftersom båda ger redskap för att närma sig begreppen inkludering och barn i behov av särskilt stöd på ett nyanserat sätt. De två perspektiven belyser olika sammanhang i förskolans vardag och miljöer samtidigt som de ger möjlighet att visualisera samspelets betydelse och fokuserar de möjligheter och utmaningar som det samspelet kan ge upphov till.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

I detta kapitel beskrivs metoden som använts i denna studie. Den valda metoden är kvalitativ och materialet består av intervjuer med förskollärare och barnskötare. Kapitlet är indelade i olika avsnitt som först presenterar studiens datamaterial och urval och hur urvalet har gått till väga. Därefter kommer en förklaring till hur genomförandet har gått till, från det att jag tog kontakt tills att jag kom ut på fältet för att genomföra mina intervjuer. Sedan kommer en redogörelse för reliabilitet och validitet samt etiska ställningstagande och avslutningsvis i detta kapitel beskriver jag hur analysen har gått till.

Eftersom jag är ute efter att undersöka på pedagogernas tankar blev kvalitativ metod bestående av intervjuer ett motiverat val. Rautalinko (2023, s. 25) förklarar att kvalitativ metod används för att ta reda på deltagarnas tankar kring det som forskaren vill ta reda på. Yin (2013, s. 19) ger liknande förklaring på vad som utmärker en kvalitativ metod, där det handlar om att forskaren vill ta reda på deltagarens tankar kring ett specifikt ämne. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 17) menar på att en kvalitativ metod grundar sig i

antingen observationer eller intervjuer. I denna studie har kvalitativa intervjuer använts för att samla in datamaterial. Detta eftersom syftet är att ta reda på hur pedagogerna tänker kring hur de skapar miljöer och implementerar olika anpassningar för att stötta och inkludera barn i behov av särskilt stöd. Detta går ihop med vad en kvalitativ metod beskrivs som, att ta reda på hur pedagogerna tänker och reflekterar.

Material och urval

Det finns olika sätt att genomföra kvalitativa intervjuer, dessa är ostrukturerad intervju, semistrukturerade intervju och strukturerad intervju. *Ostrukturerad intervju* exemplifieras genom att det inte finns några bestämda frågor från början, frågorna anpassas i stället till beroende på vad respondenten svarar. *Semistrukturerade intervju* kännetecknar färdiga frågor till respondenten samtidigt som det finns utrymme för att andra frågor beroende på vad respondenten svarar. Frågorna är öppna vilket betyder att det inte finns några bestämda svar på frågorna, det är respondentens egna ord och uppfattningar kring hur de uppfattat frågan. I semistrukturerade frågor är det ibland bra att överväga att ha med standardiserade frågor, vilket betyder att alla som deltar får samma frågor. Dessa frågor kan jämföras med vad de olika respondenterna har svarat förklarar Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 84-85). Liknande förklaring för semistrukturerade intervju ger Kihlström (2007, ss. 48-49). Kihlström menar att öppna frågor fungerar bäst för att ta reda på vad respondenterna har erfårit och låta dem berätta utifrån sina egna erfarenheter. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 85) beskriver till sist *strukturerad intervju* där det finns bestämda svarsalternativ och alla respondenter får exakt samma.

Denna studie har utgått ifrån semistrukturerade intervjuer, detta för att få mer utrymme till att få utförliga svar från respondenterna. Respondenterna har tagit del av samma frågor och varit baserade på öppna frågor. Detta för att samla in deras erfarenheter och tankar och lett till utförliga svar och ändå gett utrymme till att ställa kompletterande frågor.

Jag har intervjuat totalt åtta pedagoger fördelat på två förskolor, två förskollärare och två barnskötare per förskola. I läroplanen för förskolan: Lpfö18 (Skolverket 2018, s. 12) finns det riktlinjer som inkluderar både förskollärare och barnskötare, vilket har varit min utgångspunkt i urvalet kring vilka som ska bli intervjuade. Både förskollärare och barnskötare har lika mycket inflytande på barnen vilket resulterar i enligt mig att båda yrkesgrupperna har mycket kunskaper och erfarenheter kring barn i behov av särskilt vilket gör att båda yrkesgrupperna har blivit förfrågade om att ingå i min studie. Kihlström (2007, s. 49) menar på att i urvalet ska hänsyn tas till de som har erfarenhet inom det som studeras, detta för att dessa personer kan ge svar genom egna berättelser och bidrar till att de studien blir mer tillförlitlig. I denna studie valde jag därför ut förskollärare och barnskötare eftersom dem arbetar närmast barnen och därför har erfarenheter och kunskaper för att kunna besvara de frågor som är utgångspunkten för syftet i studien.

Genomförandet

De förskolorna som jag valt ut blev kontaktade via mail där jag presenterade mig med namn och att jag var student vid högskolan i Borås och skriver ett examensarbete. I samma mail informerade jag om att jag var intresserad av att komma och intervjuar ett antal pedagoger på förskolan. När förskolorna sagt ja till att medverka skickade jag ut informations - och missivbrev (bilaga 2) och därefter bestämdes och bokades tider för intervjuer. Pedagogerna fick intervjufrågorna (bilaga 1) i förväg, detta för att de skulle få tid på sig att läsa in sig och känna sig bekväma inför intervjun. Intervjufrågorna har blivit godkända av handledare innan intervjuerna har ägt rum.

Kihlström (2007, s. 51) påpekar att det är viktigt att intervjun sker på en plats där forskaren och deltagaren inte kan bli störda, det är även viktigt med placeringen för att forskaren och deltagaren kan se varandra under intervjun. Det ska finnas gott om tid för att genomföra intervjun, att sätta en rimlig tid är bra att ha i åtanke när intervjuer bokas avslutar Kihlström. Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 86-87) förklarar utformningen av en intervjuguide där viktiga bör vara med. I början av intervjun presenterar sig forskaren och berättar om studien, hur insamlingen av informationen sker, till exempel genom inspelning av intervjun samt att studien kommer publiceras offentligt. Därefter ska forskaren försäkra att anonymitet kommer tillfogas och att deltagaren får avbryta intervjun om hen inte vill delta längre. Efter att presentationen är genomförd ställer forskaren *faktafrågor* som är frågor med enkla svar. I denna del skapas en relation mellan forskaren och deltagaren, det är viktigt att inte ställa skrämmande frågor till deltagaren poängterar författarna. Efter att faktafrågorna är genomförda ställer forskaren *introduktionsfrågor* där forskaren tar reda på deltagarens egna erfarenheter som fokuserar på studiens tema. Sedan övergår introduktionsfrågorna till *övergångsfrågor* som behandlar individuella erfarenheter av vardagen. Fortsättningsvis går forskaren in på den viktigaste delen i intervjun, nämligen *nyckelfrågorna*, dessa frågor tar reda på det som undersöks i studien. Forskaren nämner att *komplicerade och känsliga frågor* bör undvikas om det inte är absolut nödvändigt för studien. Skulle forskaren behöva ställa sådana frågor ska försiktighet vidtas så att inte deltagaren känner att det blir pinsamt, dessa frågor skall inte ställa i slutet av intervjun för att undvika att lämna deltagaren i ett negativt tillstånd. Intervjun ska avslutas på ett formenligt sätt, detta gör forskaren genom att förbereda deltagaren om att intervjun lider mot sitt slut. Som avslutning ska deltagaren ges utrymme för att ställa frågor om sådana finns och avslutande kommentarer mellan forskaren och deltagaren.

Intervjuerna har skett på respektive förskola i ett enskilt rum och spelades in med hjälp av mobiltelefon. Jag valde att sitta mittemot deltagarna för att kunna hålla en normal ögonkontakt och att vi kunde se varandra tydligt under hela intervjun. Alla intervjuer var planerade att ta en timme, detta för att vi inte skulle behöva stressa utan att det skulle finnas gott om tid att göra intervjun. Jag började intervjun med att påminna om de etiska ställningstagande, att fiktiva namn på personal och förskola kommer användas, att alla intervjuer spelas in och enbart används till detta arbete och att deltagaren när som helst får avbryta om hen inte vill delta. Därefter beskrev jag syftet med studien och frågeställningarna. Efter denna information gick jag vidare till faktafrågor, med enkla svar, detta för att skapa en relation mellan mig och respondenterna samt övergångsfrågor. Därefter ställdes nyckelfrågorna som jag hade skapat med hjälp av de frågeställningar som jag hade för studien. Avslutningsvis fick deltagaren tid för frågor innan intervjun avslutades. Intervjuguiden finns som bilaga i slutet av detta arbete (bilaga 1).

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet menas med hur tillförlitlig datan är förklarar Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 21–22), fortsättningsvis beskriver författarna att tillförlitligheten baseras på hur noggrant forskaren valt ut data som motsvarar syftet och frågeställningarna som undersöks. Samtidigt handlar det även om hur datan samlats in och sedan bearbetats. Detta beskriver forskaren tydligt och ger motiveringar till detta i sin studie. Liknande förklaring ger Thornberg och Fejes (2019, s. 276) att reliabilitet handlar om hur noggrann och systematisk forskaren har varit i sin studie. Forskarna beskriver att systematiskt menas med att forskaren tydligt beskriver hur hen har gått till väga i sin studie när datainsamlingen har samlats in och sedan analyserats och att noggrannheten tydligt beskrivs under hela processen och att detta

leder till att studiens tillförlitlighet ökar. Lisbeth Åberg-Bengtsson och Niklas Pramling (2023, s. 192) nämner att forskaren kan genomföra en pilotstudie för att öka reliabiliteten i studien. I en pilotstudie tar forskaren hjälp av personer som inte ingår i studien och får svara på de intervjufrågor som forskaren arbetat fram, här ges det möjlighet att undersöka och analysera för att granska om frågorna behöver omformuleras.

Validitet handlar om giltigheten i studien menar Christoffersen och Johannessen (2015, s. 22). Samtidigt ger Thornberg och Fejes (2019, ss. 274-275) en förklaring till hur giltigheten kan mätas i studien. Författarna menar på att när syfte och frågeställningar passar ihop med den valda metoden i studien och val av metod i både datainsamlingen och analysen ökar det giltigheten i studien. Giltigheten ökar dessutom när resultatet besvarar både syftet och frågeställningarna i studien.

Denna studie har strävat mot en hög reliabilitet eftersom jag motiverar mina val av metod och gör en tydlig beskrivning för hur jag gått till väga igenom forskningsprocessen samt att det ges en tydlig förklaring kring datainsamlingen har sett ut. En pilotstudie har genomförts innan jag intervjuat de pedagoger som valt att medverka, detta för att reflektera över om frågorna behövde omformuleras eller om det framkom nya frågor. De personer som deltog i pilotstudien hade ingen koppling till de förskolor som medverkat i denna studie. När det gäller validiteten i studien har jag noggrant valt ut den metod som passade för mina kvalitativ valda metod och både beskrivit hur resultatet är kopplat till frågeställningarna samt att syftet har redovisats tillsammans med resultatet kopplat till den tidigare forskning som gjorts.

Etiska ställningstagande

I detta avsnitt redogörs för hur jag tagit ställning till de etiska ställningstagande som gjorts i studien med hänvisning till de fyra etiska principer som Vetenskapsrådet (2002) beskriver.

Denna studie har utgått ifrån Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska principer som är viktiga att förhålla sig till som forskare, dessa etiska principer är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitet samt nyttjandekravet, dessa beskrivs enligt följande av Vetenskapsrådet (2002): *Informationskravet* är den första informationen de önskade deltagarna får. Där framkommer tydlig information om det som ska studeras genom att skriva undersökningens syfte och frågeställningar, hur det ska studeras, genom observationer, enkäter eller intervjuer samt att informera om att det är frivilligt att delta i studien. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna som väljer att medverka i studien måste lämna samtycke till att de vill delta i studien, här lämnar deltagarna informationsuppgifter om hen och att dessa uppgifter ska hanteras och sparas på säkert ställe. Detta krav gäller främst när aktivt deltagande sker som till exempel observationer eller intervjuer, det framkommer även att deltagarna har rätt att avbryta sitt deltagande i studien utan att ange anledning. Konfidentialitet handlar om att forskaren har tystnadsplikt kring personuppgifterna som deltagarna lämnar samt att omöjliggöra personidentifiering, det ska inte gå att koppla varken platsen som medverkar eller namn på personer som är med i studien. Sist beskrivs *Nyttjandekravet* som handlar om att informera om att de uppgifter som samlas in i studien enbart används för den specifika studien och inte får föras vidare för andra ändamål. Konfidentialitet kan kopplas till vad God forskningssed (2017) menar med riktlinjen anonymisering och avidentifiering att de svar som framkommer i studien inte kan kopplas till specifika personer eller platser med koppling till studien som medverkar.

Innan jag bokade intervjuer skickade jag ut mitt missivbrev (bilaga 2) till berörda förskolor där jag tydligt berättade vem jag var, vad mitt syfte med studien var, vilka frågeställningar som var med och hur denna data skulle samlas in. Detta för att pedagogerna senare kunde ta ställning

till om de ville delta eller inte i studien vilket kan kopplas till informationskravet. När pedagogerna läst igenom och återkommit till mig och meddelat att de ville delta skickade jag ut samtyckesblanketterna (bilaga 3) i samband med att intervjuerna skulle ske. Där skrev deltagarna på att de godkände att delta i studien och godkännande att jag spelar in intervjuerna, dessa blanketter har sedan lämnats in till högskolan i Borås för arkivering, samtyckesblanketterna hör samman med samtyckeskravet. Konfidentialitetskravet har tagits hänsyn till genom att jag informerat deltagarna om att anonymisering kommer ske i studien och att blanketterna kommer lämnas in för arkivering samt att deltagarna har rätt till att avbryta sitt deltagande utan att ge någon förklaring till varför. Jag informerade även att studien kommer att publiceras på DiVA där studentuppsatser finns att läsa och att den data som jag samlar in enbart används till denna studie, vilket är nyttjandekravet.

Analys

Svensson och Ahrne (2015, s. 23) beskriver att det empiriska materialet som analyseras är det datamaterial forskaren transkriberar, vanligtvis intervjuer som arbetas från ljud till text. Det som bearbetas i materialet är menar författarna det material som har samlats in och använder sig av sortering, ordning och kategorier för att få fram svar på sina frågeställningar. Bryman (2011, ss. 523-524) exemplifierar olika steg forskaren kan ha i åtanke när kodningen sker. Bryman (ibid.) förklarar att forskaren ska börja läsa materialet och inte föra några anteckningar utan i stället göra det efter läsningen, där skriver forskaren något intressant eller viktigt som uppkom i läsningen. Därefter läser forskaren igenom materialet igen och gör anteckningar under tiden läsningen sker, anteckningarna kan handla om nyckelord som svarar på frågeställningarna, detta är en kodning. Efter att forskaren läst igenom allt datamaterial granskas koderna och här handlar det om att koderna granskas och framkommer på flera svaren i allt datamaterial och om de kan kopplas ihop med liknande koder.

Efter att materialet från de kvalitativa intervjuerna var genomförda började analysen med att först transkribera intervjuerna genom att föra över de inspelade intervjuerna till text. Här läste jag noggrant igenom alla intervjuerna och bekantade mig med de material jag samlat in och kunde börja bearbeta svaren i materialet. Under bearbetningen av svaren på intervjuerna har materialet sorterats, ordnats och kategoriserats för att svara på frågeställningarna som studien har. För att koda materialet använde jag mig av färgkodning för att koppla till respektive frågeställningen. Här använde jag av mig nyckelbegrepp från respektive frågeställning, i den första frågeställningen använde jag mig av anpassning och miljöer och i den andra inkludering. Anpassning och miljöer fick färgen grön och inkludering färgen gul. Det framkom även en extra färg i de sammanhang då svaren kunde kopplas till båda frågeställningarna den fick färgen röd. När jag markerat med dessa färger sammanställde jag dem under frågeställningarna och letade efter mönster för att se vad som besvarar frågeställningen, här framkom det även teman som sedan presenteras som underrubriker i resultatdelen. När jag analyserade intervjuerna kunde jag utläsa att pedagogerna svarade likartat på de båda frågeställningarna, vilket resulterade i att jag valde att sammanställa resultatet utifrån likheter från båda frågeställningarna och sedan sammanställning utav vad som besvarar respektive frågeställning. Detta ökar validiteten i studien då den sammanställs på ett på ett trovärdigt sätt utifrån frågeställningarna.

Pedagogerna har oidentifierats och namngetts med B1-B4 samt F1-F4, dessa benämningar står för barnskötare och förskollärare, detta för att kunna citera utifrån om det är barnskötare eller förskollärare som säger vad vid citering i resultatet och för att förhålla mig till anonymisering enligt konfidentialitetskravet.

RESULTAT

Här presenteras det resultat som kommit fram under analysen av intervjuerna, detta för att besvara frågeställningarna i studien. Det första avsnittet presenterar den första frågeställningen i studien *Vilka anpassningar tänker pedagoger på i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd?* Det andra avsnittet presenterar andra frågeställningen *Hur gör pedagoger för att inkludera barn i behov av särskilt stöd?* Under dessa avsnitt finns underrubriker för att dela upp de teman som framkommit i analysen.

Anpassning i förskolans miljöer

I detta avsnitt presenteras frågeställningen *Vilka anpassningar tänker pedagoger på i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd?* Avsnittet är indelat i underrubriker för att dela upp de teman som framkommit i analysen.

Mindre grupper

Av alla de åtta pedagoger som blev intervjuade framkom det att de delar in barnen i mindre grupper, både när det gäller i undervisningen och i den fria leken samt att mindre grupper ökar inkluderingen.

F4 förklarar att med hjälp av mindre grupper i den fria leken leder till att pedagogen kan stötta det barnet som är i behov av särskilt stöd i den fria leken tillsammans med andra barn:

Det kanske är lättare att leka med ett eller två barn och inte tillsammans med fem barn om man vill få i gång en bra lek och att stanna kvar och inte rusa därifrån. För det upplever jag, barn som har olika diagnoser det vill säga ADHD eller autism, att de gärna går ifrån situationen eller sammanhanget i och med att det kan vara jobbigt med det sociala många gånger. Att man då begränsar det lite och sitter med som pedagog såklart, då blir det lugnt i hela barngruppen. (F4)

F1 menar att ett barn som har någon typ av svårigheter måste få stöttning av en pedagog för att höja sin status i barngruppen, detta genom att hitta saker som intresserar barnet eller att delta i mindre grupper i leken till exempel:

Ett barn med samspelssvårigheter kan hans beteende skrämma andra barn till exempel. Barnet kan bli, vilket inte är helt ovanligt, lite särbehandlat. Att då skapa tillfällen för dels att göra intressanta saker med det barnet så att barnet får en höjd status i barngruppen om den har någon som tittar snett eller undviker. Till exempel idag hade jag ett barn som behöver stärkas i sin självkänsla och utvecklas i drivkraften, då tog jag några lekstarka barn och så var jag med i leken. (F1)

Samtidigt förklarar B4 att i undervisningen är det bättre att försöka få mindre grupper för att undvika att det ska bli stökigare för de barn som är i behov av särskilt stöd:

Försöka få till mindre barngrupper och att man delar in dem i små grupper i stället för en stor grupp där det blir mycket stökigare för de barnen, att man då i stället delar in dem. Ibland stänger vi ju till och med dörren, att nu leker vi fyra barn och en pedagog i det rummet så att det blir det här ut och in springandet fram och tillbaka, för då kommer de ju ner lite mer lugn och ro. (B4)

B3 förklarar att i mindre grupper ges barnen chans att lära känna barnet:

Att dela in i små grupper, det gynnar alla så att man inkluderar ett barn så har man lite små grupper som lär känna det barnet. (B3)

B1 ger en förklaring på hur undervisningen anpassas i mindre grupper när det gäller språksvårigheter, här ges barnen tid till att svara utan att någon avbryter.

Vi är ju mindre grupper, då alla små grupper, de barnen får ju liksom mer tid, de blir inte avbrutna på samma sätt som de kan bli i större grupper. Att kunna liksom försöka uttala och att vi finns där och stöttar, någon fyller inte på eller man kliver inte in. (B1)

Samtidigt menar B1 att det kan vara en utmaning när det är för stora barngrupper och att de med språksvårigheter hamnar i skymundan eftersom de blir tystare:

En utmaning, ja men är väl när det blir för stora barngrupper och när det är för högljutt, då blir det svårt för de barn i behov av särskilt stöd. Jag relaterar ju hela tiden till dem som inte pratar lika mycket nu, att den blir tyst då eller så, och samtidigt blir man då inte lika närvarande för att det är för många i barngruppen. (B1)

Det som framkommer i detta resultat är att pedagoger gör anpassningar med hjälp av mindre grupper för att stötta barn i behov av särskilt stöd oavsett vilket behov barnet har. Att anpassa till mindre grupper har olika fördelar, det blir dels enklare att få till en bra lek där pedagogen kan vara med och stötta, i undervisningen blir det inte lika stökigt för barnen och att de ges mer tid till att svara och blir inte avbrutna lika lätt. Samtidigt är de stora barngrupperna en utmaning eftersom barn med språksvårigheter blir osynliga eftersom dem blir mer tysta.

Bildstöd och tecken som stöd

Bildstöd och tecken som stöd var alla pedagoger eniga om att de använder, samtidigt framkom det tydligt i analysen att de arbetar med dessa anpassningar till alla barn i barngruppen.

F3 berättar att både bildstöd och tecken som stöd är något de använder till alla barn i barngruppen:

Utän man inkluderar materialet till hela till hela gruppen eller till den gruppen jag arbetar. Så blir det något roligt och lite speciellt i stället för att ja, det är bara du som får sitta med det här. Men det är inte tanken, utan barn lär utav varandra. (F3)

Vidare menar B1 att tecken som stöd och bildstöd används vid olika aktiviteter som till exempel måltider, samlingar och övergångar.

Ja men det kan vara vid måltider som vi sitter med tecken och ja när vi, men samling närvaro när vi går igenom årstider. Det är hela tiden teckenstöd. Också när vi ska byta aktiviteter använder i oss av bildstöd, ja när vi ska byta rum eller ja vi ska ut. Sitta vid frukten, då använder vi också bildstöd. Och när vi använder oss av mindre grupper eller lekgrupper att vi har det synligt för barnen, så att de själva ser själva vilka grupper de ska vara i. (B1)

Därutöver påpekar B3 att det finns en nyfikenhet hos alla barn och när nytt material kommer in vill de också testa och sedan hjälper barn med språksvårigheter att kommunicera med hjälp av materialet:

Barnen är ju nyfikna när det kommer nya material, de vill ju också titta på den och kanske liksom använda den till de barn som inte har språket än att de går fram och visa. Nu ska vi göra här och nu ska vi göra det här. Och det tycker det är spännande att få vara. (B3)

F1 berättar om deras närvarotavla som består av bilder där barnen tillsammans med sina vårdnadshavare flyttar sin bild när de kommer till förskolan:

Vid lämningen på morgonen, vilket en del av barnen ju kan tycka är lite jobbigt, där har vi en närvarotavla exempelvis där barnen får flytta tillsammans med förälder. Och det har varit väldigt hjälpsamt för de som har tyckt att det har varit lite jobbigt. Okej, nu har jag varit hemma, nu är jag på förskolan och då ska du gå och jobba. (F1)

Pedagogerna anpassar förskolans miljöer med bildstöd och tecken som stöd, dessa två nämns av alla pedagoger som intervjuats. Det framkommer även att de barn som inte är i behov av särskilt stöd också använder sig av både bildstöd och tecken som stöd. Detta visar sig när pedagogerna förklarar att barnen hjälper de barn som är i behov av stödet genom att de går fram och visar vad de ska göra och även att det finns i miljön genom bilder på vart leksaker ska vara. Samtidigt menar pedagogerna att de använder materialet för hela gruppen och att de ser att barnen är nyfikna och att det är något som är neutralt för alla.

Minskat sinnesintryck

Anpassningar som pedagogerna använder är bland annat minskade sinnesintryck i miljöerna på förskolan, det framkom även en skillnad mellan hur de gör och hur de kan göra kring minskat sinnesintryck.

B4 förklarar att de inte har för mycket grejer framme för att minska på sinnesintrycken:

Inte för mycket grejer känner jag, så det blir för mycket intryck för vissa barn hellre då att det kanske är lite mer avskalat. Och att man tar fram för ur garderoben så att säga för stunden då saker, så inte allt står framme. (B4)

Samtidigt menar F1 att de har möjlighet att minimera sinnesintryck genom att stänga dörrar.

Likadant att vi har möjlighet att stänga dörrar om så att rummet blir lite mindre om det är många. Många barn belastas ju av sinnesintrycken, så det är dem jag tänker på nu i första hand. (F1)

F3 påpekar att hen har tänkt på att minskat sinnesintryck är anpassning men något de inte har just nu. Hen tar upp de pedagogiska väggar som kan skapa för mycket sinnesintryck för barn i behov av särskilt stöd.

Är det så att något barn behöver ha behov av lugn just det här att skapa mindre intryck i miljön. Som det är nu så har vi inget sådant barn. Så nu har vi mycket på våra pedagogiska väggar och allting. Men har man ett barn som mår dåligt av det, då skulle vi inte kunna sätta upp så. (F3)

Att ha minskat sinnesintryck i förskolan är en viktig anpassning som används i förskolans miljöer. De minskade sinnesintrycken kan handla om att minska på saker i de miljöer barnen befinner sig och i stället plocka fram när barnen vill leka med materialet som är undanplockat och att kunna stänga dörrar för att minska sinnesintryck som kan ske för stunden, när det blir för många i ett och samma rum. En avdelning behöver inte anpassa till mindre sinnesintryck just nu, däremot finns tanken om de skulle behövas, det som nämns är däremot de pedagogiska väggarna som kan skapa mycket sinnesintryck.

Förskolans ytor och miljöer

Något som var återkommande i intervjuvärdens svar var att anpassningar i förskolans ytor och miljöer var en viktig del i anpassningen för barn i behov av särskilt stöd.

Pedagogerna menar att anpassningar kan ske på olika sätt både hur möblering sker i förskolans ytor och hur miljöerna anpassas utefter ytorna som finns. F2 förklarar att möbleringen anpassas så barnen kan ta sig fram och kunna vara självständiga så långt de kan och kunna vara med på sina villkor:

Man möblerar efter så att alla ändå kan ta sig fram och nå och kunna liksom känna att man är med att man inte blir hindrad utan att man ändå får möjlighet till att göra saker alltså. (F2)

B3 beskriver den gemensamma ytan torget och hur de anpassar den stora ytan, genom att ha flera olika miljöer skapar de utrymme för barn i behov av särskilt stöd att komma ifrån samtidigt pedagogerna kan ha uppsikt och stötta upp om det behövs:

Vi har gemensamma utrymmen som till exempel torget och då är det ju väldigt bra att man tänker igenom hur man ska utnyttja torget på bästa sätt, till exempel då flera miljöer där. Så att man inte precis behöver vara intill barn med särskilt behov fast det kanske också är det som är viktigt att man är också men att det finns möjlighet för dem att komma ifrån också, men att man har uppsikt över dem. (B3)

Vidare förklarar B4 att de anpassar miljöerna till att bli tydliga, detta genom att ha bestämda platser för vart sakerna ska vara och inte blandar för mycket saker i samma miljö:

Men sen tycker jag ändå att vi anpassar så det blir tydliga miljöer. Att har man lego så har man lego där och inte blandar in för mycket saker i samma miljö, utan att det är ju att vi försöker skapa och så att man ser även om det är ett stort rum att man delar in rummet. (B4)

Ytterligare förklarar F3 och B4 att det finns utmaningar i förskolans ytor eftersom lokalerna är små, pedagogerna försöker anpassa miljöerna samtidigt som de är svårt att anpassa för de barn som behöver lugn och ro ibland och vara i mindre sammanhang eftersom grupperna kan bli stora.

Det är värre för de barnen då som behöver få lite mer lugn och ro just för att det är stora barngrupper. Vi är den personalen vi är, huset är byggt med ganska små lokaler. Vi försöker göra lärmiljöer för att få in mindre grupper i varje lärmiljö. Men ibland kan jag känna att de barn som verkligen har behov utav ett mer lugn, lugn och ro och dom är svårt att hitta utrymme för. De som behöver få mindre sammanhang att vi är så stora grupper för även om man delar in i grupper i rummen så barn hörs. (F3)

Man hade önskat mer lite lugna vråer att hitta sådana ställen som man kan ja gå undan lite. (B4)

En annan utmaning F4 nämner i förskolans ytor är utemiljön, det händer mycket när många är ute samtidigt och det finns små gårdar indelade på förskolan där barnen har möjlighet att gå undan om de behöver för att minimera den stora ytan som är hela gården på förskolan. Samtidigt kan de bli en utmaning om barnet inte kan hantera de stökiga situationerna som kan ske när de är många ute:

Vi har ju faktiskt en ganska bra gård med små gårdar där man också kan mer bona in sig om det blir för stora ytor, för utemiljön kan ju också bli för stor och greppbar för de barn som har olika behov och då kanske man behöver vara på en mindre yta där det känns tryggare och. Men det kan ju också ge upphov till ganska mycket stökiga situationer om man inte kan hantera sådana och kanske än mer närvarande pedagoger som finns. Det händer ju mycket och särskilt när vi är många ute. Så det är ju lite skillnad så på miljön inne och ute tänker jag. (F4)

Att möblera för att öka framkomligheten är en anpassning pedagogerna gör för att stötta barn i behov av särskilt stöd, detta för att ge dem möjligheten kring att vara självständiga. De skapar dessutom flera miljöer i samma rum för att få en överblick över barnen och detta leder till att de kan agera så självständigt som möjligt samtidigt som pedagogerna kan ha översikt och träda in ifall det skulle behövas. Ytterligare framkommer det utmaningar som kan uppstå i förskolans miljöer, pedagogerna menar att det är svårt att finna lugna miljöer och att det ibland kan vara svårt utomhus att få till de mindre ytorna på den stora gården när det sker mycket olika situationer och en del barn har svårt att hantera stökiga situationer till exempel.

Inkludering

I detta avsnitt presenteras och redovisas de teman som var mest betydelsefulla i analysen kring inkludering som är närvarande pedagog, samspel, lyfta det positiva hos barnet och pedagogerna behöver anpassa sig. Detta avsnitt svarar på andra frågeställningen *Hur gör pedagoger för att inkludera barn i behov av särskilt stöd?*

Närvarande pedagog och samspel

Något som betonas och framkommer är viktigt för hur pedagoger arbetar för att inkludera barn i behov av särskilt stöd är att vara en närvarande pedagog och att samspel är en viktig del. Pedagogerna ger olika syn på hur de tänker kring att vara en närvarande pedagog och hur de tänker i samspelet mellan barnen.

F1 menar att pedagogen har en viktig roll för att stötta barn i behov av särskilt i inkluderingen och ger en förklaring på hur stötningen sker:

Men att du som pedagog, det är ditt ansvar att du ska leda, vägleda och tolka om det är någon som behöver stöd, så att alla känner att de lyckas. (F1)

Samtidigt menar B3 att närheten av en närvarande pedagog även är stöttande i både förse material och kompisar att lek med:

Närvarande pedagog att man finns nära de barn som behöver stödet tillförande av material eller kamrater. (B3)

Att vara närvarande i samspel och vara med och stötta med ord och inte bara kasta sig in i samspelet är också en del av att vara en närvarande pedagog och bekräftar det positiva i samspelet menar F2:

Är med som ordsättare, jag behöver inte liksom kasta mig in i leken på det sättet men att jag är med, man är närvarande man bekräftar och ser att det sker goda samspel här nu. (F2)

F3 förklarar att en närvarande pedagog även kan vara med i leken och stötta barn i behov av särskilt stöd för att sedan dra sig ur för att de ska klara sig så självständigt som möjligt:

Men de som behöver mer hjälp i det sociala samspelet, det är ju viktigt att du är med som närvarande pedagog och att du finns med både att du kanske har haft barn där du kan få stötta med till att leka med andra barn och barnet leker så länge du är med som pedagog så försöker man ju aktivt successivt dra sig ur leken. (F3)

B2 har innan förklarat att det finns ett barn som inte alls vill måla, röra penslar eller klippa, barnet inkluderas ändå genom få följa med in och sitta med tillsammans med de andra barnen. Även fast barnet inte vill göra något i ateljén exkluderas inte barnet från de andra:

Hen är ju med ja och bara får vara med. Vi skulle lika gärna kunna säga, det är ingen idé vi tar med hen in för att hen gör ingenting ändå. Men hen får följa med in i ateljén och sitter med vid bordet, men hen rör inget. Men till slut så kanske hen rör någonting eller gör något där inne. (B2)

Både genom bland annat vägledning, tolkning tillförandet av material är några tankar kring hur pedagogerna inkluderar barn i behov av särskilt stöd. Samspelet sker genom att bekräfta och att samspel kan ske även när barnet sitter med under aktiviteter oavsett om hen är med i aktiviteten eller inte, genom att bara får vara med inkluderas barnet.

Lyfta det positiva och förmågorna hos barnet

För att inkludera barn i behov av stöd arbetar pedagogerna med att lyfta det positiva hos barnet och hans förmågor för att de ska känna att de är bra och att bli bekräftade att deras behov är okej.

Att uppmuntra det positiva barnet lyckas i behöver pedagogerna uppmuntra hos barn i behov särskilt stöd förklarar F2:

Där barnet lyckas i måste vi uppmuntra och visa att det där gjorde ni jättebra tillsammans och just trycka på ordet tillsammans. (F2)

Samtidigt menar F4 att lyfta förmågorna barnet har och undviker ordet nej bidrar till att barnet lyfts och känner sig inkluderade genom att få känna att dem kan och visar det för de andra barnen är viktigt:

Att man försöker lyfta de förmågor de har tänker jag också och inte begränsar de och att det bara blir nejsägandet utan att man vet ju vilka styrkor och specialkunskaper vissa barn har och att de kan få lyftas och glänsa lite. Och få känna att de är duktiga och som sagt inkluderade att det här är jag bra på. Det här kan jag och det här får jag lov att göra och också visa inför de andra om de. Ja, jag tror att de växer med det. (F4)

Samtidigt är det viktigt att prata och förklara för det andra barnen om varför det ibland skiljer sig mellan vad de får göra och barnet som är i behov av stöd, detta leder till att de andra barnen ändrar uppfattning och en förståelse till varför det ibland kan vara annorlunda. Detta förklarar B4:

Genom att försöka lyfta det positiva det barnet som har behov och ändå och prata om det med de andra barnen. Så alla förstår för de köper ju oftast det att vi som har ett barn som inte vill äta äppleskal och då blir det några avundsjuka men de har köpt det liksom. (B4)

Pedagogerna är eniga om att det är viktigt att lyfta det barnet är bra på och inte hela tiden påpeka det negativa barnet gör, barnet ska lyckas och detta genom att uppmuntra och lyfta barnet. Samtidigt är det viktigt att förklara för de andra barnen i barngruppen i vissa situationer när det tydligt syns att ett barn inte behöver göra som de andra, genom att barnen får en förklaring till varför barnet som är i behov av särskilt stöd inte behöver äta skalet accepterar de andra barnen det.

Pedagogerna behöver anpassa sig

För att skapa samspel och stötta alla barn, i detta fall barn i behov av särskilt stöd, gäller det att även att pedagogerna anpassar sig menade de flesta av respondenterna i intervjuerna.

En av anpassningarna pedagogerna gör är att dela upp sig, detta genom stubbe och löpare, stubben sitter vid barnen och löparen är den som kan gå ifrån förklarar B1:

Vi i personalen delar på oss, att vi är stubbe och löpare, stubben sitter och håller sig nära barnen samt är med och stöttar om de skulle behövas och löparen har möjlighet att springa i väg om det skulle vara något. (B1)

Dessutom menar B2 att en annan anpassning är att de ser över vart de behöver vara för att uppnå inkludering, detta genom att pedagogerna bland annat är i små grupper och inte går ut tillsammans alla gånger:

Anpassar oss därefter där man ser vart de vart vad som behövs liksom. Och att vi anpassar oss också, inte bara barn ska anpassa sig för att det ska kunna inkluderas. (B2)

Samtidigt förklarar F2 att hen försöker anpassa undervisningen för att alla ska känna sig inkluderade utifrån sina behov:

I undervisningen att det liksom försöker anpassa. Ja, men som vi vet att det här barnet funkar inte att sitta på golvet, för det finns för mycket att picka, då kanske vi provar ju bordet då tillsammans eller vi sätter oss i kuddarna eller vad som helst liksom i soffan en stund. (F2)

Här visas det tydligt att pedagogerna anpassar sig för att kunna stötta barnen både i leken och samspelet för att inkludering ska ske både i leken och i undervisningen genom att vara stubbe och löpare, stubben är den som är med i barngruppen och inte går ifrån, löparen har möjlighet att gå ifrån för att till exempel svara i telefon eller hjälpa till vid toabesök. Samt att vara flexibel i sitt ledarskap och anpassa undervisningen utefter vad som är bäst för barnen är något som pedagogerna anpassar sig till.

DISKUSSION

Detta kapitel är uppdelat i fyra olika avsnitt. I det första avsnittet redogörs en resultatdiskussion, därefter följer en diskussion kring metoddiskussion följt av didaktiska konsekvenser och avslutningsvis en diskussion av vidare forskning.

Resultatdiskussion

Under detta avsnitt kopplar jag samman resultatet med tidigare forskning samt de teoretiska utgångspunkterna och hur de besvarar syftet och frågeställningarna.

Gäreskog (2023) framför i sin studie att pedagogerna delar in barnen i mindre grupper för att anpassa lärmiljön samtidigt som de mindre grupperna leder till en lugnare miljö på förskolan. Samtidigt ger Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015) en förklaring att pedagogerna ges en möjlighet att möta varje enskilt barn och delta i deras lärande utifrån gruppindelningen, samtidigt som tryggheten och stabiliteten bevaras. Detta kan kopplas ihop med en del av resultatet i denna studie som visar på att pedagogerna anpassar barngruppen genom mindre grupper både i den fria leken och i undervisningen. Pedagogerna delar in barnen i mindre grupper detta eftersom det blir stökigt i gruppen när de är för många på ett och samma ställe samt att pedagogerna kan vara med och stötta för att få till en bra lek. Det finns utmaningar i stora barngrupper och ett tydligt exempel är barn med språksvårigheter, de blir lätt osynliga eftersom de blir överröstade av de barn som har språket vilket leder till att de med språksvårigheter blir osynliga.

Gäreskog (2023) belyser även att bildstöd och tecken var två anpassningar som användes av pedagogerna i hennes studie för att stötta barn i behov av särskilt stöd, detta för att delvis visa på hur dagen ser ut på förskolan. Andersson och Borrespång (2021) menar att bildstöd och tecken som stöd kan gynna alla barn i barngruppen när pedagogen inför det för alla barnen och inte enbart för barnet som det är tänkt för. Blomberg (2022) nämner pedagogiska strategier, för att stötta språkutvecklingen använder pedagogerna sig av bildstöd och tecken som stöd. Resultat i min studie visar på att pedagogerna gör är att använda sig av bildstöd och tecken som stöd i olika aktiviteter och i miljön i förskolan. Samtidigt som dessa hjälpmedel ska vara en stöttning för barn i behov av särskilt stöd visar intervjuerna att de använder materialet till alla barn i barngruppen eftersom barnen visar nyfikenhet och pedagogerna använder sig av materialet för att vägleda dem som är i behov av stödet. De pedagoger jag intervjuade berättade att de använder bildstöd på olika sätt, genom till exempel uppmärkning på vart leksaker ska vara och vart de ska vara i sina grupper i olika aktiviteter. En av pedagogerna berättade om närvarotavlan de använde för att tydliggöra för barnen att de åkt hemifrån, kommit till skolan och mamma och pappa skulle jobba, detta med hjälp av bildstöd. Det pedagogen berättade om hur de använder bildstöd kan göras på olika sätt och skiljer sig ifrån hur Gäreskog (2023) nämner att bildstöd används för att stötta barnen i hur dagen ser ut på förskolan.

Vidare diskuterar Edfelt et al (2019, s. 40) att det finns personer som har svårare för att hantera de sinnesintryck som vi kommer i kontakt med dagligen, här behöver miljön i förskolans anpassas för att barn som har svårt för att reglerar sinnesintrycken ska få stöttning för att kunna delta i de som sker i verksamheten. Detta menar Edfelt et al (2019, s. 78) kan göras genom att visa med hjälp av bilder vart saker hör hemma och att det finns möjlighet för barnen att kunna gå ifrån till ett lugnt rum om det skulle behöva ta en paus. Resultatet i studien resulterar i att pedagogerna minskar på sinnesintrycken för att inte utsätta barn i behov av särskilt stöd med för mycket intryck, detta genom att inte ha för mycket material framme utan att materialet i stället finns att plocka fram när det vill användas. Samtidigt finns det möjlighet att stänga dörrar

för att minimera intryck som kan uppstå i större miljöer. Resultatet visar även att en avdelning inte har den anpassningen, med minskade sinnesintryck, detta för att behovet inte finns just nu. Däremot förklaras det att tankesättet finns där om behovet skulle behövas.

Blomberg (2022) nämner i sin studie att lokalerna hos vissa förskolor påverkar personalens möjligheter att bedriva en god utbildning, till exempel genom gamla eller små lokaler som leder till begränsade ytor. Fortsättningsvis beskriver Blomberg (2022) att en närvarande pedagog är en pedagogisk strategi som används för att stötta barn i behov av särskilt i vissa situationer som kräver det. Samtidigt påpekar Blomberg (2022) att utomhusmiljön skiljer sig från inomhusmiljön eftersom utemiljön bidrar till mindre konflikter och att det är lättare för barnen att delta i lekar utomhus eftersom det är större utrymme utomhus jämfört med inomhus. Även Palla (2021) påpekar att vissa förskolors lokaler inte är utformade kring skapandet av miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd. Palla (2021) menar även på att bristen på att utforma miljöerna avspeglar sig på att barnen är både stimmiga och orolig. Jämfört med vad författarna skriver märks skillnad i resultatet jag fått fram i denna studie kring hur förskolornas miljöer är anpassade, det framkommer inte att det är dåliga miljöer som hindrar pedagogerna till att skapa miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd, de har snarare skapat olika miljöer i ett och samma rum, både på avdelningen och de gemensamma utrymmena som torget. Dessa miljöer är tydliga genom bilder som även visar på vart sakerna ska vara och inte blandar material med varandra. Torget och de olika miljöerna som skapats på avdelningen ger barnen möjlighet att kunna gå ifrån för att de ska kunna vara så självständiga som möjligt, även fast pedagogen fortfarande kan ha uppsikt över barnet/barnen. Även möbleringen är anpassad för att öka framkomligheten i det olika miljöerna och rummen på förskolorna. Det som liknar vad författarna skriver och vad pedagogerna har sagt i intervjuerna är att det finns utmaningar i utformningen av miljön på förskolorna, även om pedagogerna tycker att förskolorna är bra. Det kan ibland vara svårt att finna lugna miljöer och att utomhusmiljön ibland kan vara svåra att få till de mindre ytorna då det kan ske olika situationer som är svåra för barnen att hantera.

Jag kan se skillnader ur dilemmaperspektivet, i enlighet med Nilholms (2020, s. 89) beskrivningar av de tre olika teman individ kontra kategori, brist kontra kategori och kompensation kontra deltagande. Jag ser inga belägg för att pedagogerna kategoriserar barnen för att synliggöra vilken stöttning som behövs. De svarar på att dem synliggör stöttningen men inte genom att kategorisera barnen, de ser alla barn oavsett behov eller inte och pedagogerna är positiva till de anpassningarna som genomförs på förskolan. När det gäller kategorin brist kontra olikhet, ser jag att pedagogerna inte ser barnens olikhet, i detta fall behov av stöd som något negativt. Däremot uppfattar jag att pedagogerna tänker att när det blir för stora barngrupper kan det bli svårt att möta de barn som är i behov av särskilt stöd. Detta eftersom de barnen oftast blir tysta och pedagogerna får fler barn att lyssna på, som till exempel pratar mer eller lösa konflikter som uppstår och känner att de är en mindre närvarande pedagog till de barn som behöver stöd. Den skillnaden jag gör i det sista dilemman som handlar om kompensation kontra deltagande är att pedagogerna ger barnen stöttning genom olika arbetssätt, till exempel genom att minska intryck och skapar olika tydliga miljöer för att främja deras utveckling. Pedagogerna skapar tydliga miljöer både genom bildstöd, tecken som stöd, olika rum i rummen som stötts med hjälp av bilder och är närvarande i barnens vardag på förskolan.

Det sociokulturella perspektivet visar sig tydligt i svaren. Den proximala utvecklingszonen menas med enligt Pihlgren (2017, ss. 31-32) att ny kunskap kan utvecklas i samspel med andra. Det finns barn som inte har språket ännu och för att kunna förmedla sin önskan kan detta visa sig genom att barnet till exempel skriker eller puttar. Här kan pedagogen stötta barnet med hjälp av scaffolding. Pihlgren (2017, s. 26, 37) beskriver att scaffolding menas med att pedagogen

stöttar barnet med hjälp av gester för att tala om något för barnen. Genom detta får barnen en tydlighet och stötts i omgivningen för att kunna utmanas och bli självständigt. I resultatet kan jag se att pedagogerna arbetar för att barnen ska samspela med varandra, här betonar jag mer på de barnen som är i behov av särskilt stöd. Pedagogerna är med i leken och stöttar med hjälp av tecken som stöd och vägleder barnen och tolkar vad det är barnet vill säga.

Hålland Anveden (2020, ss. 222-223) beskriver KASAM-modellen som står känslan av sammanhang, modellen består av tre delar begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Begriplighet handlar om att skapa strukturer och rutiner för barnen. Detta för att tydliggöra och skapa en förståelse för vad som händer under dagen. Hanterbarhet handlar om att pedagogen är närvarande genom att stötta i till exempel konflikter, här stöttar pedagogen genom att kommunicera med barnen och ger barnen kunskaper kring hur de kan hantera sina känslor. Meningsfullhet handlar om delaktigheten och hur pedagoger bemöter barnen, detta genom att barnen blir sedda, både det enskilda barnet och barngruppen. Utifrån mitt resultat ser jag att pedagogerna skapar en begriplighet för de barn som är i behov av särskilt stöd genom att bland annat ha en aktivitetstavla som visar vart de ska vara, en närvarotavla som tydligt visar att de kommer hemifrån och nu ska vara på förskolan, detta flyttar barnen själva på när de kommer. När det kommer till hanterbarhet ser jag att pedagogerna stöttar barnen genom att lyfta det positiva och inte bara använda nejsägandet till barnet, det ska vara positivt för att lyfta det negativa som kan uppstå i till exempel konflikter. Genom att pedagogerna är närvarande i leken och sitter med leder detta till att det ges tillfällen att se alla barnen och bemöter på ett positivt sätt.

Även i ekosystemmodellen tar Björck (2023) upp bland annat i den andra dimensionen att barnen blir delaktiga, engagerade och lär sig, detta menas med att det finns ett socialt samspel och att pedagogerna utgår ifrån barnperspektiv och att anpassningarna är både för hela barngruppen och individuella. Björcks (2023) förklaring i ekosystemmodellen där pedagogerna gör anpassningar kring det som gäller hela barngruppen samt individuella anpassningar. Det är dem individuella anpassningarna jag kan koppla utifrån den tidigare forskningen när det gäller resultatet som framkom tydligt i intervjuerna med pedagogerna. Resultatet visar också väl synligt utifrån intervjusvaren hur viktigt det är att lyfta det positiva hos barnet och de förmågorna barnet har, genom att uppmuntra och undvika att påpeka det negativa barnet gör. Fortsättningsvis visar resultatet på att det är viktigt att förklara för de andra barnen i barngruppen varför ett barn inte behöver äppelskalet till exempel, detta leder till att barnen får en förståelse och accepterar att vi är olika. Det visar sig också likhet där Björck (2023) förklara hur styrdokumenterna och riktlinjerna är en stöttning för att välkomna alla barn till förskolan, samt även de internationella och nationella lagar och regler som förskolan ska ta hänsyn till. Utifrån Läroplanen, skollagen, barnkonventionen och Salamancadeklarationen som jag nämnde i inledningen kan jag se att pedagogerna utifrån dessa välkomnar alla barn på förskolan och anpassar och inkluderar barnen genom att både använda sig av olika hjälpmedel, skapa strukturer, vara en närvarande pedagog och lyfta de positiva förmågorna hos barnen. De ser till varje individ samtidigt som de tänker på att det är hela barngruppen som ska använda sig av den stöttning som anpassas, till exempel bildstöd. De får också stöttning av olika organisationer eller personal för att bemöta dessa barn på bästa sätt och skapa en meningsfull utbildning för dessa barn, det kan till exempel vara stödpedagog. Detta är något som även Björck (2023) nämner i ekosystemmodellen.

Kultti (2012) skriver i hur pedagogerna är närvarande genom att övervaka i de aktiviteter som sker på förskolan och snabbt går in i leken för att stötta eller vara deltagande beroende på situation. Det framkommer ett tydligt resultat i inkludering av barn i behov av särskilt stöd som

kan kopplas ihop med vad författarna skriver, att vara en närvarande pedagog var något som framkom från nästan alla pedagoger. Detta arbetssätt innebär att pedagogerna enligt intervjuvärdens vägleder, tolkar och är med i leken för att öka inkluderingen för barn i behov av särskilt stöd, det sker genom att pedagogerna är med i leken kan de vägleda och stötta barnen i behov av särskilt stöd i konflikter och samspelet med andra barn. Att erbjuda barnen att vara med i aktiviteter även fast de säger att de inte vill delta i det som genomförs, här arbetar pedagogerna för att inkludera barnet genom att bara få vara med i gemenskapen i aktiviteten och inte exkludera barnet bara för att hen inte vill delta.

Renblad och Brodin (2014) förklarar att det inte enbart är barnen som behöver anpassa sig i förskolans miljö för att bli inkluderad, pedagogerna behöver anpassa sig och förändra för att alla barn ska bli inkluderade oavsett behov eller inte. I resultatet från denna studie framkommer det tydligt genom förklaringar på hur pedagogerna anpassar sig för att kunna stötta och inkludera barn i behov av särskilt stöd, både genom att agera stubbe och löpare, där stubben sitter med i barngruppen och stöttar och löparen har möjlighet att springa i väg för att till exempel svara i telefon eller hjälpa till vid toalettbesök. De anpassar även sin undervisning utifrån vad som är bäst för barnen och är flexibel i sitt ledarskap.

Något som skiljer sig emot vad Akalin et al (2014) beskriver att pedagogerna behöver kompetensutveckling kring nya kunskaper och verktyg för att bemöta barn i behov av särskilt stöd. I mina intervjuer menar pedagogerna snarare att de får kompetensutveckling och har bra stöttning utav specialpedagoger för att bemöta barn i behov av särskilt på bästa sätt.

Det sociokulturella perspektivet svarar tydligt mot resultatet i denna studie, Pihlgren (2017) förklarar att den proximala utvecklingszonen handlar om att ny kunskap utvecklas i samspel med andra. Pedagoger kan stötta barnen genom scaffolding i de situationer där inte språket finns hos barnet, här använder pedagogen gester för att förtydliga för barnet och stötta barnet i omgivningen för att nå till den proximala utvecklingszonen igen. Detta är något pedagogerna använder sig av för att stötta barn i behov av särskilt stöd. Pedagogerna förklarar att de sitter med i leken och vägleder genom att förklara och stöttar barnet som är i behov av särskilt i leken med andra kompisar.

Slutsats

Denna studie handlade om att undersöka hur pedagoger tänker kring hur de skapar en miljö och implementerar olika anpassningar för att stötta och inkludera barn i behov av särskilt stöd. Resultatet visar att pedagogerna gör olika anpassningar i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd, detta genom att dela in barnen i mindre grupper, bildstöd och tecken som stöd, mindre sinnesintryck och anpassningar kring förskolornas ytor och miljöer. Fortsättningsvis arbetar pedagogerna för att inkludera barn i behov av särskilt stöd genom att vara en närvarande pedagog och öka samspelet, lyfta det positiva förmågorna och genom att pedagogerna själva gör anpassningar i sitt ledarskap för att stötta barnen i inkluderingen. Pedagogerna ger tydliga förklaringar kring hur de gör dessa anpassningar och tydliggör att dessa anpassningar görs för alla i gruppen även fast det är anpassningar för barn i behov av särskilt stöd, alla barn gynnas av dessa anpassningar.

Metoddiskussion

I detta avsnitt presenteras diskussionen kring den valda metoden i min studie till det valda syftet och frågeställningarna.

Detta är en kvalitativ studie där intervjuer använts som metod. Intervjuer var mest lämpade eftersom syftet handlade om att reda på vad för anpassningar pedagogerna använder för att implementera och skapa en inkluderande miljö för att stötta barn i behov av särskilt stöd. Den valda metoden har gett studien en insyn kring hur de tänker kring ämnet. Rautalinko (2023, s. 25) menar att kvalitativa metoder används för att ta reda på hur en grupp tänker kring något som forskaren vill ta reda på. Christoffersen och Johannessen (2017, s. 17) förklarar att en kvalitativ metod bygger på intervjuer eller observationer.

Den valda metoden har besvarat studiens syfte och frågeställningar, däremot fick jag göra små ändringar i intervjuguiden efter första intervjuperioden, detta för att det framkom lite otydligt vad det var jag menade i några frågor och att jag kom på att de kunde ställas annorlunda. Jag skulle påstå att det inte gav någon större förändring kring hur de andra svarade i andra intervjuperioden. Den valda metoden, kvalitativ metod och intervjuer, har varit ett bra tillvägagångssätt eftersom syfte och frågeställningar blev besvarade. Det hade varit intressant att göra observationer, samtidigt som frågeställningarna hade fått omformuleras i detta sammanhang. Skulle observationer ha genomförts hade jag fortfarande valt att bjuda in förskollärare och barnskötare, det är dem som arbetar närmast barnen och arbetar som ett arbetslag, alla tillför sina tankar och kunskaper för att bemöta alla barn på bästa sätt.

Didaktiska konsekvenser

Nedan följer en presentation av de didaktiska konsekvenserna utifrån slutsatser från det undersökta området i relation till läraryrket.

Det finns likheter kring pedagogernas tankar och svar i intervjuerna, både när det gäller anpassningarna i förskolans miljöer och i inkludering, dessa slutsatser kan jag dra utifrån studiens resultat. Utifrån Barnkonventionen artikel 23 (Unicef Sverige 2024) beskrivs det att barn med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga och stöttas för att aktivt delta i samhället. Resultatet visar att det barnen får möjlighet att utveckla sin egen förmåga genom att de ges möjlighet att vara självständiga samtidigt som pedagogerna observerar dem. Det nämns i Läroplanen för förskolan (Lpfö 18, 2018, s. 7) att det ska finnas miljöer på förskolan som är tillgängliga för alla samt att miljön ska bidra till samspel, utveckling och lärande. Detta visar sig i både att de anpassar miljön utefter möblering och skapandet av olika miljöer. Samspelet med andra barn tillsammans med pedagogerna gynnar barnens inkludering. Det är viktigt att tänka på både sitt ledarskap och hur anpassningarna gynnar barnen, det får inte leda till att något barn blir exkluderad, utan det är upp till pedagogerna att se till att tillföra material och anpassningar på ett naturligt sätt i verksamheten.

Utifrån resultatet är det viktigt att se både den enskilda individen samtidigt som det är viktigt att se hela barngruppen när det gäller anpassningar och inkludering för barn i behov av särskilt stöd. Genom att göra anpassningarna och samtidigt implementera dem för alla skapar ett neutralt klimat utan att peka ut någon. Anpassningarna är till för att stötta barnen och utveckla dem framåt med hjälp av till exempel hjälpmedel. När det kommer till inkludering är det viktigt att vara en närvarande pedagog och vara med och stötta upp för att ingen ska hamna utanför och bli exkluderad. En negativ konsekvens som kan uppstå när det gäller anpassningar och inkludering, kan vara både en ekonomisk fråga för att kunna köpa in material och de stora barngrupperna kan göra det svårt för ett arbetslag att vara en närvarande pedagog vissa gånger. En tanke som dyker upp är att i dessa lägen får arbetslaget vara kreativa och lägga undan sådant som kan vänta och fokusera på barngruppen och leta material på nätet för att göra anpassningar som sedan kan utvärderas.

Vidare forskning

Som förslag hade det varit intressant att undersöka hur utomhusmiljön kan stötta barn i behov av särskilt stöd. Detta genom observationer och sedan intervjuer med pedagogerna för att höra deras tankar. Hur ser utomhusmiljön ut för barn i behov av särskilt stöd? Vad tänker pedagogerna kring stöttningen av utomhusmiljön för barn i behov av särskilt stöd? Genom dessa frågeställningar läggs fokus på utomhusmiljön vilket är ett viktigt område eftersom barn spenderar mycket tid utomhus på förskolan.

REFERENSER

Akalin, S. Demir, S. Sucuoglu, B. Bakkaloglu, H. Iscen, F (2014). The Needs Of Inclusive Preschool Teachers about Inclusive Practices. *Eurasian Journal of Educational Research*, 54, 39-60

https://www.researchgate.net/publication/269525979_The_Needs_of_Inclusive_Preschool_Teachers_about_Inclusive_Practices

Andersson, P & Borrespång, C (2021). Anpassningar i förskolan – Ett kollegialt utvecklingsarbete. [leda-lara-nr-1-2021.pdf \(skolporten.se\)](#) [2024-04-24]

Ahrne, G, Ahrne, G & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Björck, E (2023). En inkluderande förskola i ett internationellt perspektiv. I Sjöman, M & Björck, E. (red.). *Förskolan som lärandemiljö – för barn i behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur AB. Btj, s. 99-118.

Blomberg, G (2022). *Förskolans utbildning utifrån barns rätt till stöd*. Lic.-avh. Jönköping University. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1712987>

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Christoffersen, L & Johannessen, A (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Edfelt, D, Sjölund, A, Jahn, C & Reuterswärd, M (2019). *Tydliggörande pedagogik i förskolan*. Första utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur

Fejes, A & Thornberg, R (red.) (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. Upplaga 3. Stockholm: Liber

Gäreskog, P (2023). Inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 41(4), s. 148–166. doi: <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5307>

Håland, Anveden, P (2020). *Den inkluderande förskolan: en handbok*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kihlström, S. (2007). Intervju som redskap. I Dimenäs, J (red.). *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber. Btj, s. 47-57

Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande*. Diss. Göteborgs universitet, s. 1-214. <http://hdl.handle.net/2077/29219>

Kyriazopoulou, M. Bartolo, P. Björck, Giné, C & Bellour, F (2017). Inkluderande utbildning i förskolan: Nya rön och verktyg – Slutlig sammanfattande rapport. *European Agency for Special Needs and Inclusive Education*, s. 1-19. Odense, Danmark [Inkluderande utbildning i förskolan: Nya rön och verktyg - Slutlig sammanfattande rapport \(european-agency.org\)](#)

Lundqvist, J (2018). *Tidiga insatser och barn utbildningsvägar: inkludering och specialpedagogik*. Första utgåvan, Stockholm: Natur & Kultur.

Lutz, K (2021). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola: möte med det som inte anses lagom*. Andra upplagan Stockholm: Liber

Läroplanen för förskolan: Lpfö 18, (2018). Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>

Nilholm, C (2005). Specialpedagogik: Vilka är det grundläggande perspektiven? Ingår i: *Pedagogisk forskning i Sverige, Vol. 10, nr 2*, s. 124–138. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A32672>

Nilholm, C (2020). *Perspektiv på specialpedagogik*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Pramling, Samuelsson, I. Williams, P & Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolans relaterat till läroplanens intentioner. *Nordisk barnehagensforskning*, 9, s. 1-14. doi: <https://doi.org/10.7577/nbf.1012>

Rautalinko, E (2023). *Intervjumetod: från frågeställning till rapportering*. Första utgåvan Stockholm: Natur & Kultur

SFS 2010:800. *Skollag*. [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](http://www.riksdagen.se) [2024-05-01]

Skolverket (2024). *Extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. [Extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram - Skolverket](https://www.skolverket.se/extra-anpassningar-sarskilt-stod-och-avgiftdprogram) [2024-04-24]

Palla, L (2021). När barn blir till problem och belastning i svensk förskola: Om behov av särskilt stöd och resurser i ett pressat läge. *Pedagogisk forskning i Sverige, Vol. 24, nr 4*, s. 7–26. doi: <https://doi.org/10.15626/pfs26.04.01>

Pihlgren, A.S (2017). *Undervisning i förskolan: att skapa lärande undervisningsmiljöer*. Första utgåvan. Natur & Kultur: Stockholm

Renblad, K & Brodin, J (2014). Behövs specialpedagoger?. Ingår i: *Socialmedicinsk Tidskrift*. Vol. 91, nr 4, s. 384-390. <https://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A762693>

Unicef Sverige (2024). *Barnkonventionen FN:s konvention om barnets rättigheter*. [UNICEF_Barnkonventionen_fullversion_2024_1.pdf \(ctfassets.net\)](https://www.unicef.se/medie-och-kommunikation/utgivning/2024/unicef-barnkonventionen-fullversion-2024-1.pdf)

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på internet: [God forskningssed - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](https://www.vr.se/god-forsknings-sed) [2024-04-11]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på internet: [Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning \(vr.se\)](https://www.vr.se/forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning) [2024-05-93]

Yin, Robert K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Åberg-Bengtsson, L & Pramling, N (2023). Data att räkna med – om att använda siffermaterial i ett vetenskapligt uppsatsarbete. I Åkerblom, A, Hellman A & Pramling, N (red). *Metodologi: för studier i, om och med förskolan*. Malmö: Gleerups

BILAGOR

Bilaga 1

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Intervjufrågor

Syfte med studien

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger tänker kring hur de skapar en miljö och implementerar olika anpassningar samt vad de gör för att inkludera barn i behov av särskilt stöd.

Frageställningar i studien

- Vilka anpassningar använder pedagoger i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd?
- Hur arbetar pedagoger för att inkludera barn i behov av särskilt stöd?

Faktafrågor

- Vilken yrkesbefattning har du?
- Hur länge har du arbetat inom förskola?

Introduktionsfrågor

- Vilka kunskaper har du av barn i behov av särskilt stöd?
- Hur ser du på inkludering när det kommer till barn i behov av särskilt stöd?

Nyckelfrågor (rubriker kopplade till frågeställningar i studien)

Miljö och anpassningar

Vad finns det för anpassningar i förskolans miljöer för att stötta barn i behov av särskilt stöd?

1. Hur tycker du miljön är anpassad för barn i behov av särskilt stöd? Några exempel?
2. Hur sker organiseringen av den fysiska miljön på avdelningen med hänsyn till barn i behov särskilt stöd?

(med den fysiska miljön menar jag utrymmen, möbler, material och liknande)

3. Hur sker organiseringen av den fysiska miljön på hela förskolan med hänsyn till barn i behov av särskilt stöd?
4. Vad tycker du är viktigt att ha i åtanke för att skapa en fysisk miljö för barn i behov av särskilt stöd?

5. Vad tycker du är en utmaning i utformningen av den fysiska miljön?
6. Använder du/finns det material för att skapa en god fysisk miljö för barn i behov av särskilt stöd? Är det något alla barn oavsett behov eller inte använder?

Inkludering

Hur arbetar pedagoger för att inkludera barn i behov av särskilt stöd?

1. Hur arbetar du för inkludering av barn i behov av särskilt stöd?
2. Hur sker inkludering av barn i behov av särskilt stöd?
3. Hur arbetar du för att utveckla inkludering mellan barn i behov av särskilt stöd och de andra barnen i barngruppen?
4. Vad tycker du kan vara en utmaning när det gäller inkludering?

Använder du något hjälpmedel för att stötta barn i behov av särskilt stöd när det kommer till inkludering?

Bilaga 2

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev till personal på förskolan xxx Datum 2024-04-19

Till utvald personal på förskolan xxx

Jag heter Emma Andersson och jag är inne på min sista termin på utbildningen där jag studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin förbibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Jag har valt att fokusera på barn i behov av särskilt stöd och om hur personal på förskolan tänker kring sitt arbete med att skapa en miljö och implementera olika anpassningar för att stödja dessa barn.

Intervjun kommer att spelas in och efter detta överförs till högskolans lär plattform (Canvas) för att kunna analyseras och raderas från telefonen, detta kommer att ske omgående.

Det är viktigt att ni som deltar i intervjun vet att jag i min undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.

De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.

Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och för/skola används så att allas identiteter skyddas.

Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

För att kunna genomföra undersökningen behövs ert samtycke. Jag ber er därför fylla iblanketten som följer med denna information och därefter skicka tillbaka den till mig på högskolan.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå mig på

xxxxxxx@student.hb.se eller mobilnummer 070-xxxxxxx

Med vänliga hälsningar

Emma Andersson

Bilaga 3

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Akademi för bibliotek, information, pedagogik och IT 2024-04-19

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FK75 vid Högskolan i Borås utför jag en studie med syftet att undersöka hur pedagogerna skapar en miljö samt implementerar olika anpassningar för att stödja barn i behov av särskilt stöd. Detta för att barn i behov av särskilt stöd ska känna sig inkluderade och ges möjlighet att lyckas oavsett vilket behov barnen har.

Jag som utför studien skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, närmare bestämt namn samt dina svar på intervjufrågorna gällande förhållningsättet i din yrkesroll som förskollärare/barnskötare. Intervjun kommer att spelas in och vill därför att du även lämnar samtycke till detta.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av mig samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Information om behandlingen av personuppgifter

Din personliga integritet är viktig för oss på Högskolan i Borås. Därför är vi angelägna om att all behandling av personuppgifter sker på ett korrekt och säkert sätt i överensstämmelse med gällande lagar och förordningar. Högskolan följer bland annat dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för all behandling av personuppgifter inom högskolans verksamhet. Om du har några frågor kring hur dina personuppgifter behandlas kan du läsa mer om hur högskolan behandlar personuppgifter på vår webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>. Du är också välkommen att kontakta ansvarig för den aktuella kursen med frågor.

Dina rättigheter

Högskolan är öppen med hur vi behandlar dina personuppgifter. Om du vill veta vilka personuppgifter som vi behandlar om dig kan du kostnadsfritt en gång per år begära ett utdrag med information om detta (ett så kallat registerutdrag). För att beställa ett registerutdrag kan du använda blanketten för begäran om registerutdrag på högskolans webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>.

I vissa fall kan vi komma att be om samtycke (godkännande) till att behandla dina personuppgifter. Om du lämnar sådant samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Vi kommer då inte att fortsätta behandla dina personuppgifter. På grund av lagkrav kan vi dock vara förhindrade att omedelbart radera uppgifterna.

Du har rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande, inklusive profilering, dvs. beslut som fattas på teknisk väg utan mänsklig inblandning. Högskolan fattar inte några sådana beslut.

Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter i ett allmänt använt format för att överföra dessa till en annan personuppgiftsansvarig.

Du har rätt att få dina personuppgifter ändrade eller kompletterade om de skulle visa sig vara felaktiga eller ofullständiga.

Du har rätt att i vissa fall få behandlingen av dina personuppgifter begränsad eller avslutad. Du

har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter raderade.

Du har rätt att klaga på högskolans behandling av dina personuppgifter till Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet.

Kontakta oss

Personuppgiftsansvarig

Högskolan i Borås 501 90 BORÅS

Tel. 033-435 40 00

E-post: registrator@hb.se Org.nr: 202100-3138

Dataskyddsombud

Åsa Dryselius

[E-post: dataskydd@hb.se](mailto:dataskydd@hb.se)

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se